

Palomäki Sirkka-Liisa
Koivula Anna-Kaarina
Saarijärvi Anne

AIJJOOS-HANKKEEN ARVIOINTIRAPORTTI

OSA I LOPPUARVIOINTI

Palomäki Sirkka-Liisa ja Koivula Anna-Kaarina

1. Johdanto	4
2. Arvioinnin lähtökohdat	5
3. Menetelmät ja aineistot.....	6
4. Tulokset.....	8
4.1 Ikäihmiset osallisina ja arvioijina.....	8
4.2 Työntekijät ja lähijohto hankkeen kumppaneina ja arvioijina.....	11
4.3 Päättäjät, johto ja yhteistyötahot suunnan näyttäjinä ja arvioijina	13
5. Johtopäätökset.....	18
Lähteet.....	22
LIITE1	24
OSA II MALLINNUSTYÖ	25
Saarijärvi Anne	
LIITE 1.....	32
LIITE 2	33
LIITE 3	34

KUVIOT JA TAULUKOT

Kuvio 1. Hyvinvointia tukevan vanhustyön mallin rakentaminen ja mallinnusten merkitys	14
Kuvio 2. Palvelujen ja resurssien painopiste prosentteina	14
Kuvio 3. Tiedottamisen, ohjauksen ja neuvonnan toteutuminen	15
Kuvio 4. Arjen teknologian edistäminen	16
Kuvio 5. Vapaaehtoistyön ja vertaistuen hyödyntäminen	17
Kuvio 6. Keskeisten toimintojen juurtuminen johdon arvioimana hankkeen päättyessä	17
Kuvio 7. Ehkäisevän vanhustyön yleiset kehittämissuunnat	19
Taulukko 1. Loppuarvioinnin aineistot	7
Taulukko 2. Aijjoos-hankkeen tulosten ja vaikutusten tarkastelu em. kehittämissuuntien kautta	20

1. Johdanto

Aijjoos-kumppanuushanke toteutui vuosina 2008-2012 Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella. Hankkeen ajankohta osui väestö- ja palvelurakenteen murrokseen, mikä on luonut kehittämistyölle haasteellisen ja samalla otollisen yhteiskunnallisen lähtökohdan. Aijjoos-hanke on saanut laajasti hyväksyntää ja arvostusta ehkäisevää vanhustyötä alueellisesti ja valtakunnallisesti kehittävänä ja suuntaavana toimijana. Aijjoos-hankkeessa on korostettu ikäihmisten osallistumista ja voimavaroja verrattuna tämän päivän keskusteluun, jota leimaavat usein taloudelliset uhkakuvat ja ristiriitaiset ikäasenteet. Aijjoos-hankkeen arviointityö käynnistyi ulkoisena arviointina vuonna 2009 Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksikön sekä sosiaalialan osaamiskeskuksen, SONet BOTNIA:n toimesta. Arviointisuunnitelmassa määriteltiin arvioinnin tavoitteet, kysymykset ja kriteerit. Suunnitelman mukaisesti arviointitietoa on kerätty useilta eri tahoilta koko arviointiprosessin ajan. Keskeinen arviointiaineisto on muodostunut hankkeessa toimivien työryhmien haastatteluista, johdon ja yhteistyötahojen kyselyistä, itsearviointeista ja opinnäytetöistä. Arvioinnissa on huomioitu erityisesti ikäihmisten ts. palvelujen käyttäjien näkemykset. Hankkeen kehittämistyön tueksi on tuotettu kaksi väliarviointia sekä mallinnettu ehkäisevän vanhustyön työprosesseja (Koivula ym. 2010, 2011). Aijjoos-hankkeen toimintaa kuvaavat tiedot löytyvät hankkeen loppuraportista (Alanen ym. 2012).

Arvioinnin loppuraportissa hankearviointi liitetään ensin ajankohtaiseen ikääntymispoliittiseen keskusteluun. Tämän jälkeen taustoitetaan arvioinnin menetelmät, esitellään arviointiaineistot ja kuvataan tiedon tuottamisen prosesseja. Tulosten tarkastelu pohjaa arviointikriteereihin, joissa kuvataan ehkäisevän vanhustyön muuttumista Aijjoos-hankkeen toiminnan aikana. Tämän jälkeen esitetään arvioivat johtopäätökset. Tässä raportissa käytetään käsitettä ehkäisevä vanhustyö, koska alan kirjallisuudessa käytetään ko. käsitettä. Raportin kakkososassa kuvataan mallinnustyötä kehittämisen tukena. Osio perustuu mallinnustyöryhmien arviointiakvaariokeskusteluun, mallintajan havaintoihin sekä hanketyöntekijöitten itsearviointeihin.

2. Arvioinnin lähtökohdat

Keskeiset ikääntymispoliittiset asiakirjat linjaavat vanhustyön suuntaa niin valtakunnallisesti kuin alueellisesti. Vanhuspalvelulaki on vahvistettu, sen tarkoituksena on muun muassa tukea ikäihmisten osallisuutta ja voimavaroja. Edelleen lailla halutaan edistää ikäihmisten hyvinvointia ja terveyttä sekä itsenäistä suoriutumista puuttumalla ajoissa toimintakyvyn heikkenemiseen ja sen riskeihin. Laissa kiinnitetään huomiota myös palvelujen laatuun, mahdollisuuteen päästä palvelutarpeen arviointiin sekä saada ohjausta palvelujen käyttöön yksilöllisesti ja riittävän ajoissa. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn...2012.) Lain henkeä ennakoivat ja tukivat muun muassa Ikäihmisten palvelujen laatusuositus (2008), Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti (2010), Aktiivinen ikääntyminen - eurooppalainen teemavuosi 2012 ja Kohti parempaa vanhuutta -konsensuslausuma (2012). Em. asiakirjat korostavat väestön ikärakenteen muutoksen tuomaa haastetta palvelutarpeeseen sekä hoidon, hoivan ja palvelun kehittämiseen. Ikäihmisten palvelujen kehittämisen suunta näiden asiakirjojen valossa on ehkäisevä ja kuntouttava sekä ihmisen omaa osallistumista aktivoiva. Aijjoos-hanke, sen tavoitteet ja näkemykset ovat asettuneet hyvin ajankohtaiseen ikääntymispoliittiseen kehykseen.

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen on strategiassaan (2009) määritellyt tavoitteekseen hyvinvoinnin edistämisen, syrjäytymisen ehkäisemisen, yhteisöllisyyden, osallisuuden ja voimavarojen tukemisen. Vanhuspalveluitten tulosalueella tavoitteena on ikäihmisten hyvän elämänlaadun turvaaminen ja itsenäisen asumisen tukeminen. Näihin tavoitteisiin pyritään muun muassa laatimalla ikääntymispoliittinen ohjelma ja kehittämällä palvelujen sisältöjä ennaltaehkäisevän ja tavoitteellisen työn suuntaan. Ikäpoliittista ohjelmaa 2011 - 2015 on valmisteltu kolmessa eri työryhmässä, jotka keskittyivät ehkäisevään työhön, kotona asumisen tukemiseen sekä asumispalvelujen ja laitoshoidon kehittämiseen. Hankkeen toimijat ovat osallistuneet ohjelman kehittämistyöhön. Projektipäällikkö Marja-Liisa Nevala on toiminut Ehkäisevän ja edistävän työn ryhmän puheenjohtajana. Hankkeen työ on näin myös strategiatasolla tukenut Kaksineuvoisen kehittämistyötä.

Kehittämishankkeisiin kuuluvat aina eettiset kysymykset. Kehittämistyön eettinen pohdinta ohjaa hankkeen tavoitteiden ja lähtökohtien tarkasteluun (ks. Koivula & Palomäki 2012). Aijjoos-hankkeessa ensisijainen edunsaaja on jo hankkeen nimen perusteella ikäihminen. Myös arviointi on arvottamista ja siten arvosidonnaista (Virtanen 2007). Tähän arvioinnissa on pyritty vastaamaan käyttämällä tutkimusmenetelmiä, kuten kyselyjä ja fokusryhmähaastatteluja. Tutkimuksellisuus tekee arviointitiedosta luotettavaa ja merkityksellistä (Kivipelto 2008). Loppuarviointi painottuu tuotosarviointiin ja on siten luonteeltaan summatiivista. Arvioinnissa otetaan kantaa myös hankkeen toimintaan, tuloksellisuuteen ja vaikutuksiin sekä pitkän hankkeen vaikuttavuuteen. Yhdistämällä

kehittämisen prosessin aikana kertyneet tutkimusaineistot sekä loppuarvioinnin aineistot pyritään realistiseen arviointiasetelmaan (Karjalainen 2006), johon Aijjoos-hankkeen arviointi suunnitelmassa paikannettiin.

Arviointityötä tuki arviointityöryhmä, joka koostui Aijjoos-hankkeen toimijoista ja arvioinnin toteuttajista SeAMK:sta ja SONet BOTNIAsta. Ryhmä on kokoontunut keskimäärin kaksi kertaa vuodessa. Ryhmässä on käsitelty arvioinnin kannalta yhteisiä asioita, kuten arviointiaineistojen kohdentamista ja keruuta, hankkeeseen tehtyjen opiskelijoiden oppinäytetöiden suuntaamista ja edistämistä sekä mallinnustyön vaiheita. Lisäksi ennen väliarviointeja ryhmässä on jo etukäteen keskusteltu kehittämissuosituksista prosessiarvioinnin idean mukaisesti. Vasta tämän jälkeen kehittämissuositukset on esitelty hankkeen ohjausryhmälle. Arviointiryhmän työskentely on ollut poikkeuksetta avointa, myönteistä ja keskustelevaa.

Aijjoos-hankkeen tavoitteet ovat suunnanneet arviointityötä. Tavoitteet ovat kehittyneet ja muokkautuneet vuosien mittaan seuraaviksi.

1. Uusi alueellinen toimintamalli, jossa ennakoitaan ikääntyvien ongelmia selviytyä arjessa / kehittää hyvinvointia tukevan vanhustyön mallia Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueelle.
2. Ennakoivien toimenpiteiden avulla ikääntyvien palvelujen tarve siirtyy myöhempään.
3. Ikääntyvät tietävät palveluista, ja he saavat yksilöllistä ohjausta ja neuvontaa tarvittaessa.
4. Arjen teknologiaa osataan hyödyntää.
5. Kansalaistoiminta vahvistuu, vapaaehtoistyö ja vertaistuki tehostuvat ikääntyvien keskuudessa.
6. Voimavaralähtöinen vanhuskäsitys.

3. Menetelmät ja aineistot

Loppuarvioinnin aineistot on kerätty pääosin vuoden 2012 aikana. Väliarviointien aineistot on esitelty ko. raporteissa. Aineistojen kohderyhmät, laajuus ja keruumenetelmät on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Loppuarvioinnin aineistot

Aineistot	Sisältökuvaus	Laajuus
Ikäihmisten fokusryhmä-haastattelut	Aijjoos-kerhon jäsenet Kortesjärvellä ja Ylihärmässä	Ryhmähaastatteluun osallistui Kortesjärvellä 18 ikäihmistä ja Ylihärmässä 13 ikäihmistä. Haastattelut kestivät noin tunnin. Haastattelut tallennettiin ja niistä tehtiin muistiinpanot.
Työntekijöiden fokusryhmä-haastattelut	Työntekijöiden Hehko-tapaaminen Lappajärven terveyskeskuksessa	Ryhmähaastattelussa oli 11 osallistujaa. Haastattelu kesti vähän yli tunnin. Haastattelusta tehtiin muistiinpanot ja se tallennettiin.
Kyselyt	Kuntayhtymän ja kuntien johto sekä poliittiset päättäjät	1.kysely: 11 vastaajaa, 35 kyselyä lähetettiin 2.kysely: 15 vastaajaa, 37 kyselyä lähetettiin
Mallinnustyöryhmän haastattelu	Arviointiakvaario Kauhavalla, osallistujat ikäihmisten parissa työskenteleviä henkilöitä kuntasektorilta ja kolmannelta sektorilta. Mukana oli viisi kokemusasiantuntijaa	Osallistujat: 15 Haastattelu kesti vähän yli tunnin ja se nauhoitettiin.
Projektin toimijoiden Itsearviointit	Itsearviointiraportit	Kolme itsearviointiraporttia
Opinnäytetyöt (Liite 1)	Kehittämisprosessien avaaminen	Kuuden geronomiopiskelijan opinnäytetyöt

Ikäihmisten ja työntekijöiden ryhmähaastattelut toteutettiin fokusryhminä, joita kutsutaan myös täsmäryhmiksi (Toikko & Rantanen 2009, Hirsjärvi & Hurme 2008). Menetelmässä painotetaan haastateltavien roolia ja asiantuntemusta. Haastatteluissa ryhmältä kysyttiin ensin yleistä näkemystä Aijjoos-hankkeen osuudesta ehkäisevän vanhustyön kehittämisessä. Toinen kysymys kohdennettiin hankkeen jokaiseen tavoitteeseen erikseen ja kolmas kysymys suunnattiin tulevaisuuteen. Haastateltavia pyydettiin pohtimaan sitä, miten he näkevät hankkeen toimintojen juurtuvan ja ehkäisevän vanhustyön kehittyvän. Ryhmät olivat Aijjoos-hankkeen toiminnassa mukana olevia ryhmiä, mikä voi olla heikentävä tekijä tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta. Toisaalta ikäihmisten ryhmät olivat aktiivisten kerholaisten ryhmiä, jotka katsoivat asioita laajasti mieltäen itsensä ikäihmisten edustajiksi. Osallistujat olivat tottuneet keskinäiseen yhteistyöhön. Puheliat ryhmäläiset tosin veivät keskustelua, osa tyytyi myötäilemään. Työntekijäryhmä koostui

lähijohdosta, Ikäneuvolan työntekijöistä ja kotihoidon lähityöntekijöistä. Moni lähityöntekijä teki omassa työssään Hehko-käyntejä. Keskustelu oli monipuolista ja pohtivaa.

Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja niistä tehtiin muistiinpanot. Analyysi toteutettiin luokittelemalla aineisto taulukkomuotoon. Ilmaukset jaoteltiin sisällön perusteella yleisiin huomioihin hankkeesta, eri tavoitealueisiin ja juurtumiseen. Luokittelun yhteydessä ilmaukset myös arvotettiin kolmeen ryhmään (positiivinen, toteava ja kriittinen ilmaisu). Analyysin tuloksena syntyi aineistomatriisi, josta tulokset kirjoitettiin. Luokittelussa säilytettiin mahdollisimman paljon alkuperäisilmaisuja.

Kysely toteutettiin kaksi kertaa. Ensimmäiseen kyselyyn pyrittiin saamaan vastauksia erityisesti poliittisilta päättäjiltä ja kuntien johdolta, mutta vastauksia tältä ryhmältä saatiin vain kaksi. Myös jälkimmäisessä kyselyssä poliittisten päättäjien vastausprosentti oli matala. Kuntayhtymän johto sen sijaan on vastannut kyselyihin aktiivisesti koko hankkeen ajan. Kuntayhtymän ulkopuolisten vastaajien vähäinen vastausaktiivisuus voi olla viite yhtäältä motivaatiosta ja toisaalta hanketta koskevan tiedon riittämättömyydestä.

4. Tulokset

4.1 Ikäihmiset osallisina ja arvioijina

Hankkeen alussa käytettiin käsitettä ennaltaehkäisevä vanhustyö, joka sai ikäihmisiltä varauksettoman tuen. ”Elintärkeätä, jotta voitaisiin asua omassa kodissa mahdollisimman pitkään” (Väliarviointi I). Kehityksen tuloksena ennaltaehkäisevä työ käsitteenä ja toimintana on laajentunut ikäihmisten hyvinvointia tukevaan työhön. Hankkeen konkreettiset toimet, kehittämisenäkemys ja vaikuttamistyö ovat rakentaneet myönteistä ja voimavaralähtöistä vanhuskuvaa, millä on yhteys ikäihmisten turvallisuuden ja arvon kokemiseen. Aijjoos-hanke asemoitiin ikäihmisten palvelujen suunnannäyttäjäksi.

”Mukava olla 75-vuotias.”

Aijjoos-hankkeen erityisenä ansiona on nähty koko toiminta-ajan jatkuneet monipuoliset aktiviteetit, toiminnot, tapahtumat, luennot, kurssit, retket ja messut. Hankkeen laajasta toiminta-alueesta huolimatta tarjonnan alueellinen tasa-arvoisuus on toteutunut, mikä on mahdollistunut kolmen hanketoimijan turvin. Osallistuneet ikäihmiset ovat hankkeen edetessä oivaltaneet ehkäisevän ja ennakoivan työn merkityksen omalle kohdalleen.

”Kerhoon osallistumisen merkitys auennut pikkuhiljaa, ensin ei huomannut.”

Osallistuneiden ikäihmisten näkemykset, miten ennakoivan ja ehkäisevän vanhustyön keinoin voidaan siirtää palvelutarvetta (tavoite 2), ovat yhdistyneet osallistumiseen ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Jo hankkeen alkuvaiheessa osallistumista ryhmiin verrattiin terapiaan, jossa poistuu yksinäisyys (Väliarviointi I). Tänä päivänä ikäihmiset konkretisoivat saamaansa apua siitä, kuinka huolet ovat hälvenneet, sosiaalinen kanssakäyminen on pitänyt virkeänä ja liikunta on auttanut. Yhteydenotto 75-vuotiaisiin on koettu erityisen tärkeänä. Tosin sitä vanhempien pelättiin unohtuvan. Ikäihmiset ovat tunnistaneeet ryhmätoimintojen arvon, mikä on vahvistunut hankkeen edetessä. Tämä tukee aikaisempia tuloksia ikäihmisten sosiaalisen kanssakäymisen myönteisistä vaikutuksista. Esimerkiksi Vanhustyön keskusliiton hanke, Ystäväpiiri-toiminnan kehittäminen, osoitti miten yksinäisyys lievittyi ikäihmisten psykososiaalisen vahvistamisen kautta (Jansson 2012). Osallistuvat, aktiiviset ikäihmiset ovat kantaneet huolta ryhmien vetäjien saamisesta hankkeen päätyttyä sekä niiden ikäihmisten tavoittamisesta, jotka eivät osallistu. Monen ikäihmisen ongelma on kyydityksen saaminen. Hankkeen toimesta on järjestetty kuljetus ryhmiin. Lisäksi palveluliikenteen loputtua Aijjoos-hanke on edistänyt Kyytitakuu-hankkeen saamista ja toteuttanut ko. työtä. Kyydityksen huolet ovat tulleet esille vuodesta toiseen ikäihmisten ryhmähaastatteluissa. Hankkeen toimijat ovat koordinoineet ja vetäneet ryhmiä, edistäneet ryhmän vetäjien saamista ja ryhmien itseohjautuvuutta. Myös ikäihmiset ovat tiedostaneet vetäjien suuren merkityksen. Aijjoos-hankkeen toimijoita on pidetty asiantuntevina ja innostavina.

”Pitääs olla sellaanen voimaihminen, joka kutsuus ja järiestääs.”

Aijjoos-hankkeen päätyttyä ikäihmiset odottavat apua ja tukea ikäneuvolalta. Toimintaansa aloittavalle ikäneuvolalle asetettiin monia toiveita, sen primääritehtävän, ikäihmisten ohjauksen ja neuvonnan lisäksi. Toiveita olivat muun muassa ryhmätoimintojen jatkuminen, jalkautuminen lähelle ikäihmisiä, mahdollisuus saada kyyti ikäneuvolaan ja varhainen yhteydenotto pian eläköitymisen jälkeen. Ikäneuvola nähtiin palvelujen lisäksi monipuolisena hyvinvoinnin edistämisen ja varhaisen tukemisen paikkana, joka toiminnallaan lisää myös ikäihmisten vaikuttamisen mahdollisuuksia. Hanke on edistänyt monin eri tavoin Ikäneuvolan käynnistymistä. Myös valtakunnallisesti edellytetään kuntiin tai kuntien yhteenliittymiin perustettavaksi neuvontakeskuksia tai vastaavia ikäihmisten neuvontapalvelujen turvaamiseksi (Laki ikääntyneen väestön...2012, Terveystuololaki 2010, Neuvonta- ja palveluverkosto... 2009, Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008).

”Tämä on ainakin ollu hyvä tämä kun 75-vuotiahiin otetahan yhteyttä, melekeen mun mielestä paras ja tietysti mekin sitten sanomalla tuttaville ja naapurille, mutta kun se tulee virallisemmalta taholta, se paremmin puroo.”

Ikäihmisten näkökulmasta Aijjoos-hankkeen tiedottaminen hankkeen toiminnoista ja ikäihmisten palveluista on ollut erittäin hyvää (tavoite 3). Palveluopas ja ryhmäkalenteri ovat saaneet erikoismainintoja. Hankkeen ilmoitukset ja esitteet on laadittu kiinnostaviksi ja logo huomiota herättäväksi. Hankkeen alussa ikäihmiset pitivät paikallislehteä tärkeimpänä tiedonvälityskanavana ja sama näkemys toistui hankkeen lopussa. Internet palvelee vain pientä osaa ikäihmisistä. Tästä huolimatta myös hankkeen internet-sivut ovat olleet ajantasaiset ja informatiiviset. Tiedonsaanti on siten ollut monipuolisesti hyvää.

”Netti ei ole meidän juttu, vain yksi kerholainen lähettelee sähköpostia. Seuraavat kerholaiset ovat netti-ihmisiä. Hiiri menee hukkaan.”

Hyvinvointiteknologia on koettu vieraaksi alueeksi, eikä sen tarjoamista mahdollisuuksista ole ollut tietoa. Hyvinvointiteknologian vaihtaminen arjen teknologiaksi oli onnistunut, toimintaa uudelleen suuntaava valinta. Osaamisen kehittämisen ja tiedon tarve liittyy nimenomaan ikäihmisten arjen teknologiaan (tavoite 4), jonka kautta jaetaan yhteisiä asioita ja puhutaan yhteistä kieltä. Tämän vaihdoksen jälkeen hanke on tarjonnut ikäihmisille mahdollisuuksia ottaa haltuun arjessa tarpeellisia teknologiataitoja. Hankkeessa on paneuduttu ikäihmisten arkipäivän teknologisoituihin asioihin, kuten kännykän käyttö- ja automaattilla tankkauskurssit osoittavat. Väliarvioinnissa (II) esitettiin luokituksia ikäihmisten suhtautumisesta arjen teknologiaan, sen tuomaan muutokseen ja haluun oppia uutta. Osa ei ollut lainkaan kiinnostunut arjen teknologian muuttumisesta ja osalla taidot olivat jo hallussa. Heidän lisäksi löytyi opinkelaitoksia ja ns. ehdollistajia, jotka periaatteessa suhtautuvat myönteisesti uuden oppimiseen. Näiden ikäihmisten arjen teknologiavalmiuksien kehittämiseksi Aijjoos-hanke on toiminut järjestämällä em. kursseja. Ehkäisevän vanhustyön haasteena on ikäihmisten pysyminen mukana arjen teknologiassa. Luoko arjen teknologia yhden alueen valtavirrasta syrjäytymiseen?

Kansalaistoiminnan vahvistaminen tavoitealueena (5) on saanut ikäihmisiltä osakseen myös kriittisiä arvioita. Vapaaehtoistyötä ja vertaistukea on pidetty hankkeen käynnistymisestä saakka tärkeänä toiminta-alueena, joka palkitsee tekijäänsä monin eri tavoin. Vapaaehtoistyön motivaatiota on kuvattu vastapareilla, kuten esimerkiksi antaessaan saa myös itselleen, kokiessaan läheisyyttä saa samalla etäisyyttä omaan arkeen tai toimimalla yhdessä saa pohdittavakseen muiden elämän asioita (Haarni 2010). Osa aktiivisista ikäihmisistä on toiminut Aijjoos-hankkeen ryhmien ohjaajina, mistä palaute on ollut varsin myönteistä. Yhdenikäisyys, yhteiset elämäkokemukset sekä tutuus ovat tuoneet turvaa ja edistäneet ikäihmisten ryhmien itseohjautuvuutta. Aijjoos-hanke on tukenut vapaaehtoistoimintaa muun muassa järjestämällä tukihenkilöiden, ryhmänohjaajien ja vertaisvetureiden koulutusta sekä kehittämällä lomakkeita ja mallinnusta ko. työhön. Ikäihmisten haastatteluryhmissä vapaaehtois- ja vertaistytön alue on tullut esille melko vähän. Väliarvioinnissa (II) todettiin, että vapaaehtoisuudesta ja

vertaisuudesta puuttuu tietoa sekä ikäihmisten parissa työskenteleviltä viranomaisilta että ikäihmisiltä. Kuva vapaaehtois- ja vertaistyöstä välittyi ikäihmisille hankkeen päättyessä edelleen vaativana ja vahvaa sitoutumista edellyttävänä alueena. Tämän alueen kehittämisen haasteellisuus on tuotu esille väliarvioinneissa (I,II).

”Sitä yksinäisyyttä ei torju täällä ku toinen ihminen, joka lähtee sitä toista sitte kahtomaan. Siihen on Aijjoos houkutellu...”

”Täällä kun yksi on pois niin oli monella hätä, että mikä silloin kun ei oo tullu.”

”Pitäisi kehittää toisella tavalla.”

Voimavaralähtöinen vanhuskäsitys on vahvistunut hankkeen pitkän toiminta-ajan myötä (tavoite 6). Aijjoos-hankkeen alussa ikäihmiset kertoivat huolensa muun muassa yhteisöllisyyden vähenemisestä (Väliarviointi I). Hanke on osaltaan onnistunut voimauttamaan ikäihmisiä osallistamalla heitä ja lisäämällä heille osallistumisen mahdollisuuksia. Tämä on vahvistanut yhteisöön kuulumisen tunnetta ja arvostusta yhteisön jäsenenä ja ikäihmisenä. Ikäihminen kehittäjänä -mallin mukaisesti ikäihmiset otetaan mukaan myös palvelujen kehittämiseen (Nevala 2009). Ikäihmisten asiantuntijaryhmässä on toiminut ikäihmisten pieni, ennakkoluuloton ja aktiivinen ryhmä.

”Me ollaan vähän niin kuin etuoikeutettu ryhmä.”

”Sitten tällästä sosiaalista kanssakäymistä, tämä on mun mielestä ensiarvoosen tärkeää, että näköö ihmisiä ja saa olla kanssakäymisis saman arvoosina.”

”Saanut ymmärtämään, että itse voi tehdä, ei muut.”

”Opetettiin oma tärkeys, omaksuttu se, että pystyy.”

4.2 Työntekijät ja lähijohto hankkeen kumppaneina ja arvioijina

Työntekijöiden ja lähijohdon näkemykset ovat painottuneet yleisiin arvioihin Aijjoos-hankkeesta. Hanke tunnistettiin jo varhaisessa vaiheessa ideastaan, ”aijjoos” toimimisesta ja ikäihmisten osallisuuden esillä pitämisestä. Ikäihmisille koitua hyötyä hankkeen päättyessä nähtiin kahdenlaisena, yhtäältä hanke on tuonut ikäihmisille tietoa, turvaa ja virkistystä sekä toisaalta ennakoanut ja ehkäissyt palvelutarvetta. Aijjoos-hanke on vuosien myötä profiloitunut onnistuneen viestinnän ja myönteisen vanhuskuvan kautta. Toiminta on

keskittynyt hyväkuntoisiin ja aktiivisiin ikäihmisiin, millä nähtiin kuitenkin positiivinen yhteys tulevaisuuden asiakaskuntaan ja mahdolliseen muutokseen.

”Sitten kun ne nykyiset Aijjoos-hankkeen osallistujat tulee asiakaspiiriin.”

”Ei kata vanhustyön koko toiminta-aluetta. Ikäpoliittinen ohjelma huomioi kaikki.”

Työmenetelmän, hyvinvointia edistävien kotikäyntien, kehittämistyö käynnistyi hankkeen alkuvaiheessa (Väliarviointi II). Hehko-työtä on kehitetty muun muassa työryhmätyöskentelyn ansiosta. Työntekijät ovat pitäneet hehko-työtä mielekkäänä, myös ikäihmiset odottavat käyntejä, jotka ovat laajentaneet merkittävästi ehkäisevää vanhustyötä. Toisaalta työntekijät ovat tuoneet toistuvasti esille myös ongelmia, kuten ”kiire syö sisältöä”, tarve lomakkeen edelleen kehittämiseen ja fokuoimiseen ja/tai kotikäynnistä kieltäytyjien suuri määrä. Asiakasryhmistä on huomioitu myös päihdeongelmaiset ikäihmiset. Tämän haasteellisen alueen kehittämiseksi on työstetty alkoholin käytön puheeksi ottamisen lomake.

”Missään muualla palveluissa ei ole yhtä kokonaisvaltaista lähestymistä.”

”Piristysruiske vanhustyöhön.”

”Mukavaa työtä, jos saisi keskittyä.”

Aijjoos-hankkeen työpanos on hankkeen edetessä nähty laaja-alaisena ikäihmisten hyvinvoinnin edistäjänä. Toimintaideaksi on tunnistettu matalan kynnyksen lähipalvelu, jossa työntekijät liikkuvat ja joka huomioi niin yksilöt kuin ryhmät. Ryhmätoimintojen voimauttava vaikutus on huomattu ja ikäihmisten pettymys niiden päättymisestä. Aijjoos-hanke on työntekijöiden näkökulmasta nostanut ehkäisevän vanhustyön profiilia ja lisännyt ymmärrystä siihen.

”Ryhmät hienoja. Kutsu auttaa lähtemään ryhmään.”

Hankkeen edetessä työryhmät ovat työstäneet ehkäisevän vanhustyön mallinnuksia (ydinprosesseja), joista on hankkeen päättyessä koottu hyvinvointia tukevan vanhustyön malli. Työskentelyprosessi on virittänyt keskustelua ja tarpeellisia pohdintoja sekä tehnyt ehkäisevää vanhustyötä näkyväksi osana kehittämistyötä (Väliraportti II). Mallinnusten ja hyvinvointia tukevan vanhustyön mallin käyttöarvo on ollut hankkeen päättyessä heikosti tunnistettu. Työntekijät ja lähijohto arvioivat vanhustyön mallin palvelevan lähinnä perehdytystä ja eri toimintamuotojen esittelyjä ikäihmisille ja päättäjille. Hanke on tehnyt runsaasti yhteistyötä sekä viranomaisten että kolmannen sektorin kanssa. Kuitenkin osa vanhustyössä toimivista lähityöntekijöistä on tiennyt yllättävän vähän hankkeen

toiminnoista. Väliarvioinnissa II nostettiin esille ehkäisevän vanhustyön koulutusten kohdentaminen lähityötä tekeville työntekijöille.

”Ennakoivan työn malli pitäisi saada perustyöhön jatkumaan.”

”Toimintamallit työryhmän omassa tiedossa, näytetty, ei muuta.”

”Tulevaisuudessa ikäneuvola jalostaa.”

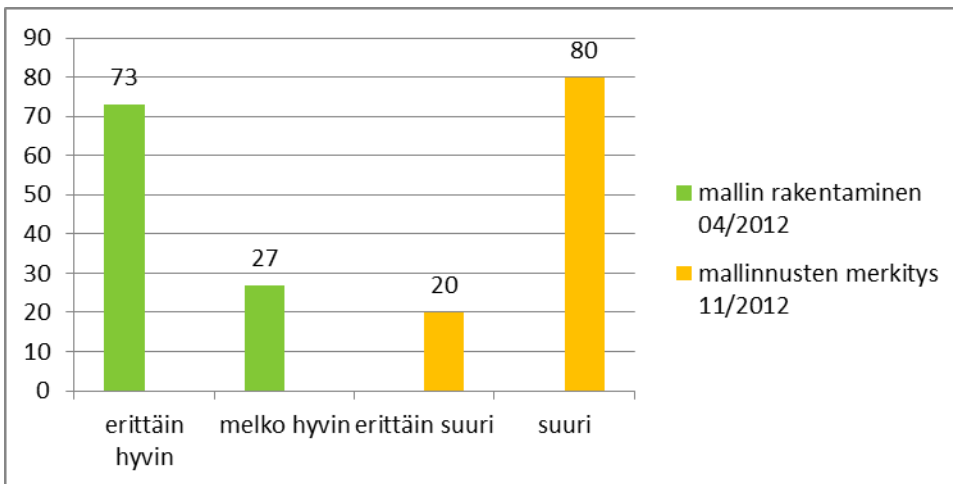
Aijjoos-hankkeen voimauttava vaikutus ikäihmisten parissa ja palvelujen kehittämisessä on välittynyt myös työntekijöitten työhön. Muun muassa asiantuntijaryhmät on koettu hyvinä, positiivisuus on näkynyt voimavarana ja työntekijät ovat saaneet pysähtyä miettimään tärkeitä asioita.

4.3 Päätäjät, johto ja yhteistyötahot suunnan näyttäjinä ja arvioijina

Tuloksista välitty hallinnon edustajien ja yhteistyötahojen tyytyväisyys Aijjoos-hankkeen työhön. Vastauksista näkyvät kuitenkin ehkäisevän vanhustyön toteutuksen realiteetit suhteessa talouteen ja kehittämistyön haasteisiin.

Tämän luvun kuvioissa kuntayhtymän ja kuntien johdolle ja luottamushenkilöille suunnatut kyselyt on otsikoitu sanalla johto. Yhteistyötahojen vastaukset on saatu vanhusneuvoston edustajilta, erilaisten yhdistysten jäseniltä sekä seurakunnan työntekijöiltä. Kyselyjen raportoinnissa on käytetty alla kuvattuja värejä.

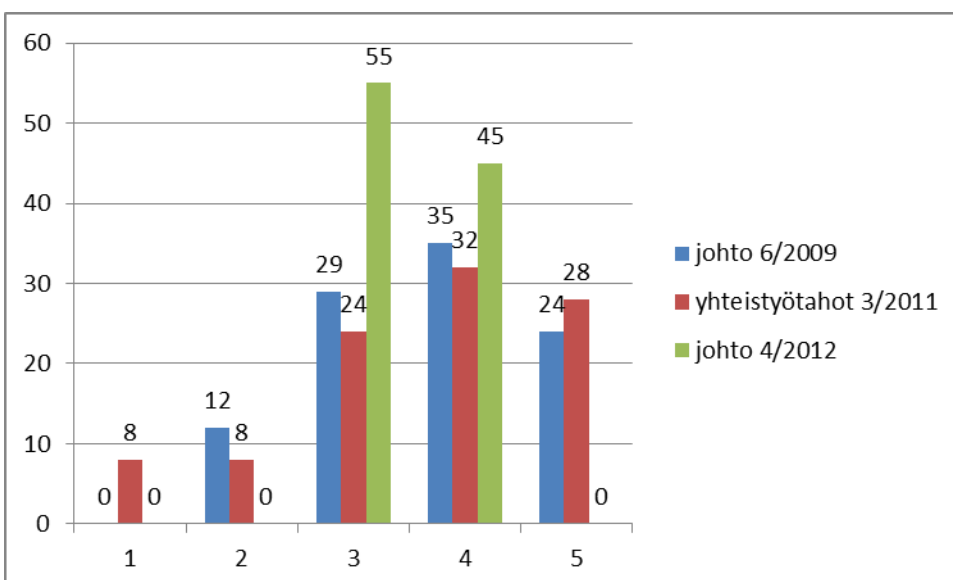
- johto 6/2009
- yhteistyötahot 3/2011
- johto 4/2012
- johto 11/2012

Kuvio 1. Hyvinvointia tukevan vanhustyön mallin rakentaminen ja mallinnusten merkitys (%)

Hyvinvointia tukevan vanhustyön mallin rakentamisen ja mallinnusten onnistuneisuutta kysyttiin hankkeen viimeisenä vuotena. Mallin rakentamisessa enemmistö arvioi hankkeen onnistuneen erittäin hyvin. Mallinnusten suhteen arviot eivät olleet aivan yhtä hyviä, mutta mallinnusten merkitys arvioitiin kuitenkin suureksi. Tulos osoittaa prosessin myönteisenä koetun merkityksen kehittämistyön tukena.

”Hanke on kehittänyt alueella ennaltaehkäisevää ja varhaisen puuttumisen vanhustyön mallia. Tärkeää on ollut se, että hanke on myös pyrkinyt varmistamaan hankkeen kehittämille malleille jatkuvuutta. Eli juurruttaminen on ollut koko hankkeen aikana mielessä hanketyöntekijöillä.”

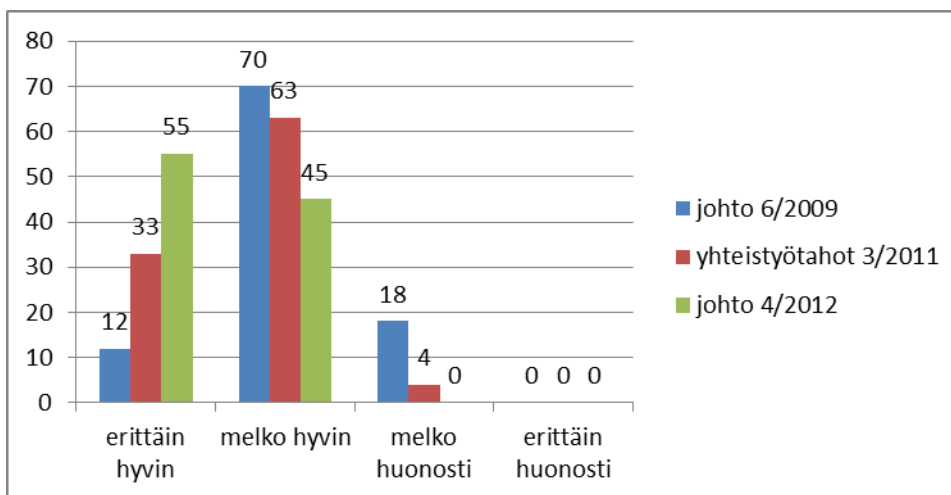
Kuvio 2. Palvelujen ja resurssien painopiste prosentteina (1 = ennaltaehkäisevä ja ennakoiva työ, 5 = sairauksien ja ongelmien hoito)

Hankkeen alussa yli puolet johdon edustajista arvioi Kaksineuvoisen palvelujen ja resurssien painopisteen olevan sairauksien ja ongelmien hoidossa. Hankkeen lopussa arviot olivat myönteisempiä. Tuolloin painopisteen arvioitiin olevan ehkäisevän ja korjaavan työn keskivaiheilla. Yhteistyötahojen vastaukset hajaantuivat enemmän kuin johdon edustajilla. Yli puolet arvioi painopisteen olevan sairauksien ja ongelmien hoidossa. Osa arvioi kuitenkin painopisteen siirtyneen ehkäisevään ja ennakoivaan työhön. Yhteistyötahojen vastauksissa oli toteamuksia, etteivät he tiedä tarpeeksi työn toteutuksesta tai kysymykseen oli vastattu toiveitten pohjalta. Painopiste on kuitenkin molempien vastaajaryhmien näkemyksen mukaan selkeästi siirtynyt ehkäisevän työn suuntaan. Tähän myönteiseen kehitykseen Aijjoos-hanke on merkittävästi vaikuttanut.

”Asenteissa ja ajattelussa painopiste on siirtynyt oikein hyvin korostamaan ehkäisevää työtä ja ennakointia mutta konkreettista työtä korjaavalla puolella on niin paljon, että painopisteen siirtyminen ei oikein taida vieläkään näkyä.”

”Aijjoos-hankkeen erityisarvo on ehkä siinä, että sen myötä asiakkaiden omaa osallisuutta ja nimenomaan tarvetta sen huomioimiseen/hyödyntämiseen kehittämisessä ja toiminnassa on tuotu esiin erittäin hyvin.”

”Pitää muistaa, että työtä tehdään yhteistyönä eikä kuntayhtymä ole ollut sekään toimeton ehkäisevien palvelujen kehittämisessä.”

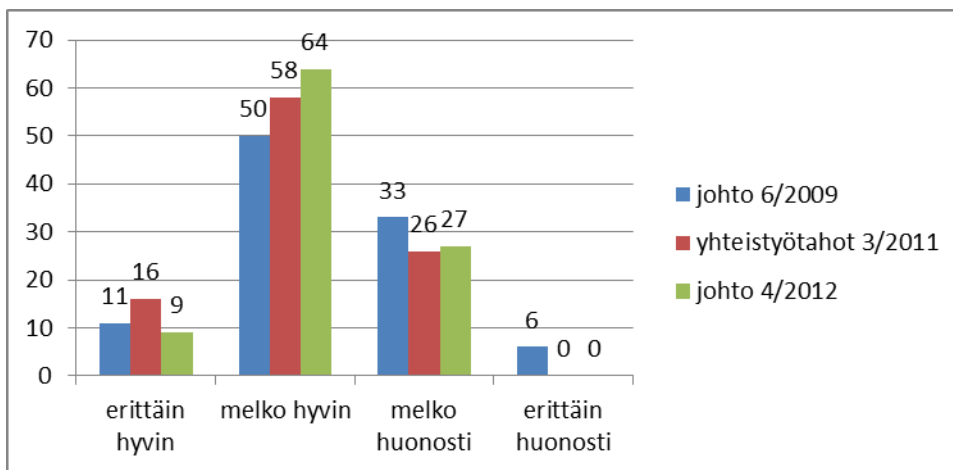

Kuvio 3. Tiedottamisen, ohjauksen ja neuvonnan toteutuminen (%)

Hankkeen alussa noin kaksi kolmasosaa johdon vastaajista arvioi iäkkäille suunnatun tiedottamisen, ohjauksen ja neuvonnan toteutuvan Kaksineuvoisen alueella melko hyvin. Hankkeen lopussa yli puolet johdon vastaajista oli erittäin tyytyväisiä kehitykseen.

Yhteistyötahojen arviot olivat hieman matalampia. Noin kolmasosa vastaajista arvioi Aijjoos-hankkeen edistyneen tiedotusta, ohjausta ja neuvontaa erittäin hyvin.

”Itse olen saanut palautetta, että tietoa on niin paljon, että kun esim. eläkeläisten tilaisuudessa viranhaltijat jakaa tietoa, sitä ei tule omaksuttua ellei palvelun ja tiedon tarve ole juuri silloin ajankohtainen. Parasta on kun on tieto mistä tietoa saa, palveluopas on erinomainen, vaikka sitäkään ei riittävästi osata hyödyntää - ei muisteta että sellainen on tullut tai ei olla oppaaseen tutustuttu. Hyvät verkkosivut tärkeät - erityisesti omaiset hakee tietoa netin kautta. Palveluihin ohjaus ja tiedottaminen on aina tärkeää ja se että sitä tekee kaikki alan ammattilaiset työssään. Se kuuluu kaikkien tehtäviin.”

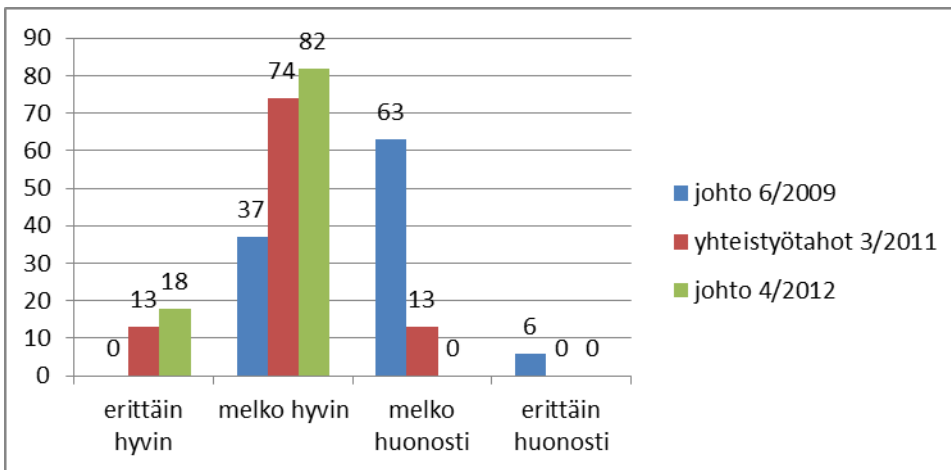

Kuvio 4. Arjen teknologian edistäminen (%)

Arjen teknologian edistäminen onnistui tiedottamista heikommin. Kehitys arvioitiin kuitenkin myönteiseksi. Yli puolet molemmista vastaajaryhmistä arvioi kehityksen melko hyväksi.

”Hankkeen kännykänkäyttökurssi oli hyvin suosittua ja asiakkaiden tarpeesta lähtevää eli sellaista vastakin.”

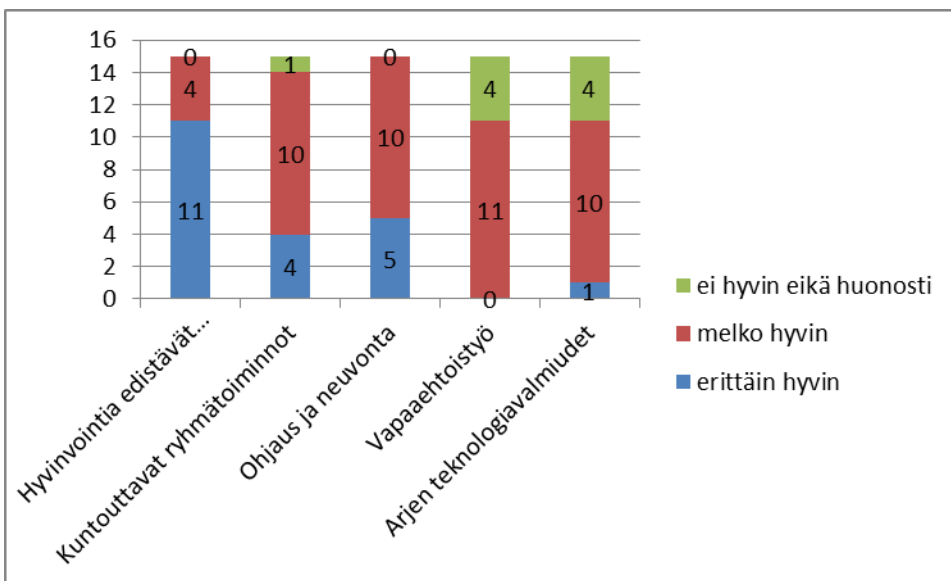

Kuvio 5. Vapaaehtoistyön ja vertaistuen hyödyntäminen (%)

Aijjoos-hankkeen alkuvaiheessa suurin osa johdon edustajista arvioi vapaaehtois- ja vertaistoiminnan olevan Kaksineuvoisen alueella melko huonoa. Loppuvaiheessa enemmistö arvioi toiminnan olevan jo melko hyvää. Yhteistyötahojen edustajien arviot olivat samansuuntaisia, mutta muutosta ei arvioitu yhtä jyrkäksi kuin johdon arvioissa.

”Järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden toiminnan koordinoinnissa olisi parantamista. Yhteistyöllä eri järjestöjen ja lukuisten toimijoiden avulla saataisiin vielä enemmän aikaan. Pirkanmaalla esim saattohoitotyön tukena toimi säännöllisesti vapaaehtoiset työntekijät tuomaan hoidettavien arkeen hyvää mieltä. Kenelläkään viranomaisella ei ole tähän mahdollisuutta oman työn ohella, mutta tässä näkisin kyllä mahdollisuuksia enempään. Aktiivisia eläkeläisiä on kun osaisimme ja olisi joku koordinoija joka heidät kartoittaisi.”

Kuvio 6. Keskeisten toimintojen juurtuminen johdon arvioimana hankkeen päättyessä (lkm)

Aijjoos-hankkeen lopussa johdon edustajat arvioivat hyvinvointia edistävien kotikäyntien juurtuneen parhaiten Kaksineuvoisen toiminnaksi. Seuraavaksi parhaiten juurtuneeksi arvioitiin ohjaus ja neuvonta. Hyvinvointia tukeva ryhmätoiminta arvioitiin lähes yhtä hyvin juurtuneeksi. Heikoimmat arviot saivat vapaaehtoistyö ja arjen teknologia.

”Toivotaan että ainakin nuo hyvinvointia edistävät kotikäynnit jäisivät elämään, sillä niistä on saatu paljon tietoa mitä tulevaisuuden vanhukset tarvitsevat. Vanhusten ääni saadaan kuulumaan.”

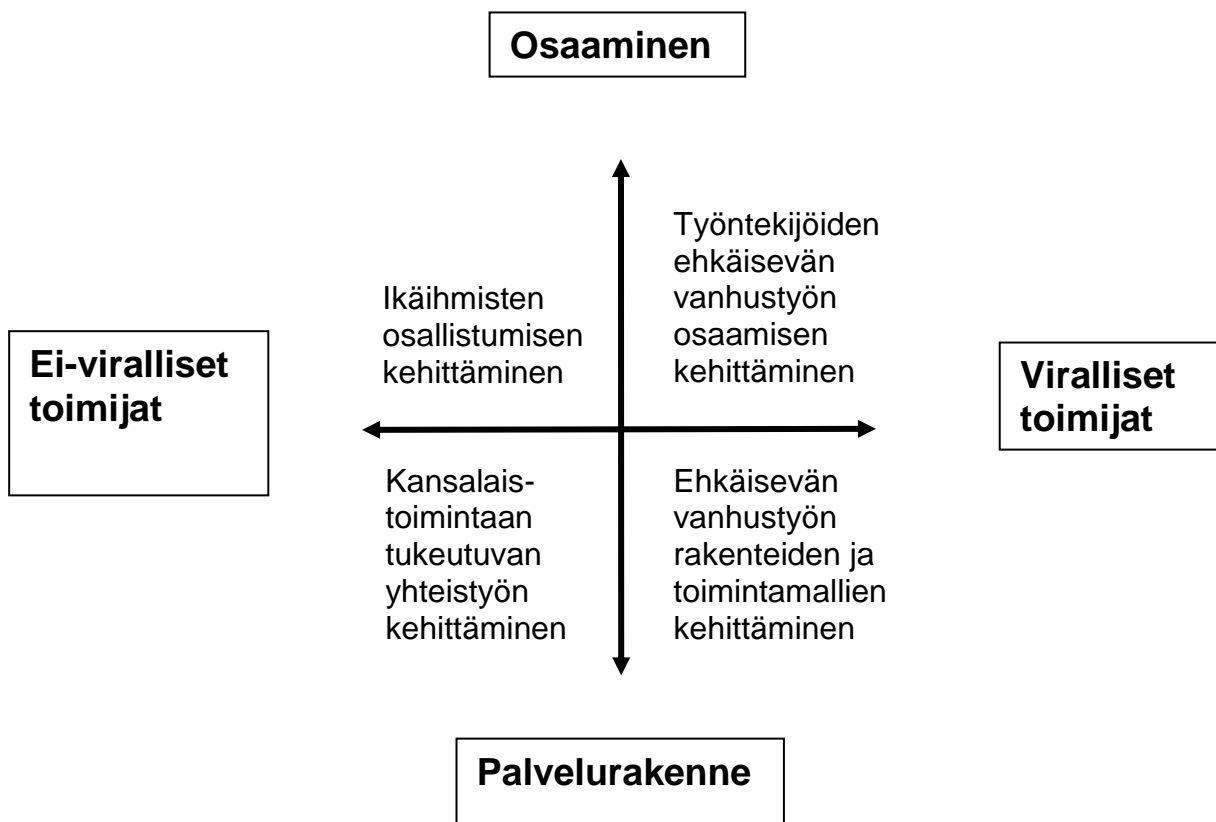
”Hanke itse on varmaan toteuttanut kyselyissä esille tulleita toiveita ja tarpeita tähän mennessä paremmin kuin kuntayhtymä. Hankkeella on ollut siihen määrärahoja ja resursseja. Kun hankkeen toiminta ja ehkäisevä työ siirtyy perustettavalle Ikäneuvolalle, tavoitteena on ottaa mahdollisuuksien mukaan käyttöön hyvät käytännöt ja toimintatavat, joita hankkeessa on kehitetty.”

5. Johtopäätökset

Ehkäisevän vanhustyön käytännöt ja niiden kehittäminen ovat monitahoinen ja muuttuva kokonaisuus, joka on sidoksissa muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksiin ja painotuksiin, vastuu- ja resurssikysymyksiin sekä vähitellen lisääntyvään tietoon ehkäisevän työn vaikuttavuudesta. Aijjoos-hanke on perustanut kehittämistyönsä myönteiseen ja voimavaralähtöiseen vanhuskäsitykseen ja vahvistanut sitä merkittävästi. Hankkeessa on oivallettu kehittämistyön moniulotteisuus. Ehkäisevän vanhustyön toimintoja on lähdetty kehittämään käytännössä ja samanaikaisesti tehty yhteistyötä organisaation työntekijöiden ja johdon kanssa. Em. tahot ja päättäjät on pidetty ajan tasalla myös saaduista tuloksista. Lisäksi kehittämistä on tuettu yleisellä tiedottamisella ja vaikuttamisella. Hankkeen kehittämistyötä on edistänyt se, että kehittämisen kohde on laajasti yhteisesti jaettu, kuten vanhuspalvelulaki, Ikäihmisten palvelujen laatusuositus, Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020 ym. valtakunnallinen ohjaus osoittavat. Hankkeen toimijat pääsivät osallistumaan Kaksineuvoisen ikääntymispoliittiseen strategiatyöhön, mikä antoi mahdollisuuden edistää hankkeen toimintojen juurtumista.

Seuraavassa nelikentässä (kuvio 7) kuvataan vanhustyön kehittämisen suuntia rakenteellisena ja toiminnallisena kokonaisuutena. Nelikenttää on käytetty kuvaamaan sosiaalialan yleisiä kehittämissuuntia (Toikko 2008). Nämä kehittämissuunnat soveltuvat

hyvin myös ehkäisevän vanhustyön kehittämisen tarkasteluun. Aijjoos-hankkeen tuloksellisuutta ja vaikutuksia arvioidaan kootusti em. kehittämissuuntien kautta taulukossa 2.

Kuvio 7. Ehkäisevän vanhustyön yleiset kehittämissuunnat

Taulukko 2. Aijjoos-hankkeen tulosten ja vaikutusten tarkastelu em. kehittämissuuntien kautta

Kehittämisen suunta	Tulos / vaikutus	Positiivinen arvio	Kriittinen arvio
Ikäihmisten osallistumisen kehittäminen	Ikäihminen kehittäjänä -toimintamalli, ryhmätoiminnot, voimauttava vaikutus	Ikäihmiset tulivat esille toimijoina ja vaikuttajina. He oivalsivat osallistumisen merkityksen. Vanhuskuva monipuolistui ja sai myönteisyyttä.	Kaikilla ei ole mahdollisuuksia ja edellytyksiä, esim. syrjäytyneet ja huonokuntoiset ikäihmiset. Ikäihminen kehittäjänä -malli ideatasolla
Työntekijöiden ehkäisevän vanhustyön osaamisen kehittäminen	Osaamisen laajeneminen ja ehkäisevän vanhustyön näkyväksi tekeminen (Hehkotyö, mallinnukset)	Kehittämiskumppanuuk-sien kautta ehkäisevän vanhustyön merkitys vahvistui	Tiedon ja motivaation puute osalla työntekijöistä. Lähityöntekijöiden osaamisen tukemisen tarve
Ehkäisevän vanhustyön toiminnan rakenteiden ja mallien kehittäminen	Ehkäisevän vanhustyön kehittyvän rakenteen ja toimintamallin edistäminen	Yhteistyö on ollut hyvää ja tuottanut paljon ehkäisevän vanhustyön kehittämiseen.	Työntekijöille muutostekijät tulivat osaksi annettuina, mikä voi heikentää sitoutumista.
Kansalaistoimintaan tukeutuvan yhteistyön kehittäminen	Aijjoos-hankkeen toimintatapa (järjestö, ikäihmiset ja julkinen sektori yhteistyössä)	Hanke on ollut innovatiivinen.	Hanke on ylläpitänyt yhteistyön kehittämistä. Jatkuvuuden puute uhkaa.

Aijjoos-hankkeen vaikutuksia ja vaikuttavuutta arvioitaessa huomio kiinnittyy tavoitteeseen, miten ennakoivat toimenpiteet ehkäisevät ja/tai siirtävät palvelutarvetta sekä vahvistavat ikäihmisten osallisuutta. Aijjoos-hankkeen ryhmätoimintoihin osallistujat kokivat monenlaista psykososiaalista hyötyä. Myönteinen tulos tuli esille kolmena vuotena tehdyissä ikäihmisten ryhmähaastatteluissa. Myös työntekijöiltä ja johdolta saadut aineistot tukivat tätä. Näin ollen ikäihmisten ryhmätoiminnoilla on myönteisiä kokemuksellisia

vaikutuksia, joiden voidaan olettaa heijastuvan suotuisasti myös palvelutarpeeseen. Ryhmätoiminnot hyödyttävät sekä yksilöä että organisaatiota.

Aijjoos-hankkeen toiminta on merkittävästi edistänyt ikäihmisten neuvontapalvelujen saamista ja ikäneuvolan käynnistymistä. Ikäihmisten onnistuneella tiedonsaannilla voidaan olettaa olevan yhteys pidempään kotona asumiseen. Myös työntekijöitten ehkäisevän vanhustyön osaamisen kehittäminen nousee keskiöön. Aijjoos-hankkeen toimijat saivat kaikilta tahoilta kiitosta tiedottamisen ja neuvonnan muodoista ja sisällöstä. Kirjallisen materiaalin höystäminen humoristisilla kuvilla on keventänyt tiedottamista. Tieto palveluista, avusta ja tuesta tuo turvaa ikäihmiselle. Palveluopas ja ryhmäkaleri osoittavat hankkeen paneutuneen asiaan.

Hankkeen keskeisenä tavoitteena oli uusi alueellinen toimintamalli, jossa ennakoidaan ikääntyvien ongelmia selviytyä arjessa ts. hyvinvointia tukevan vanhustyön mallin kehittäminen Kaksineuvoisen alueelle. Hanketyössä on panostettu paljon ehkäisevän vanhustyön mallinnuksiin ja hyvinvointia tukevaan vanhustyön malliin. Mallinnusprosessien monista hyödyistä on tässä raportissa oma osuutensa. Mallinnusten ja mallin hyödyntämisessä käytännön toimijoiden näkemykset eroavat selvästi niiden hankkeessa saamaan painotukseen. Mallilla on oma paikkansa esimerkiksi perehdytyksessä, työn näkyväksi tekemisessä ja edelleen kehittämisessä.

Teknologiaa koskevan tavoitteen uudelleen muotoilu kannatti. Hankkeen alun hyvinvointiteknologian vieraus on vaihtunut astetta myönteisempiin näkemyksiin. Teknologian vahvistuva rooli arjessa ja yhteiskunnassa voi luoda jakoa, joka syrjäyttää osan ikäihmisistä. Hankkeessa on paneuduttu ikäihmisten tavallisen arjen teknologisoitumisen haasteisiin, mitä voidaan pitää hyvänä alkuna ja suunnan osoittamisena tulevalle kehittämiselle. Tämän alueen kehittäminen vaatii siihen laajasti keskittyvän hankkeen, joita valtakunnallisesti on käynnissä. Esimerkiksi Käyttäjälle kätevä teknologia, Käkäte-hankkeessa kehitetään ikäihmisen suoriutumista helpottavaa teknologiaa (www.ikateknologia.fi).

Aijjoos-hanke onnistui monilla toiminta-areenoilla, mutta tavoite vapaaehtoistoiminnan ja vertaistuen vahvistamisesta jäi vähemmälle. Vastavuoroisuus ja ikätoveruus korostuvat ikäihmisten vapaaehtoistyössä (Äyräväinen ym. 2012). Ikäihmisiä on koulutettu vapaaehtoistyöhön ja toimintaa kehitetty, tästä huolimatta vapaaehtoisuus ja vertaisuus näyttäytyivät kapeina niiden antiin verrattuna. Kyse voi olla maaseudun kulttuurista, perinteestä, jossa naapuria autetaan. Vapaaehtoisuus ja vertaisuus käsitteinä voivat olla kuitenkin vieraita. Suurten ikäluokkien eläköityminen tuo mahdollisuuden saada vapaaehtoistoimijoita, jotka ovat usein hyväkuntoisia ja koulutettuja. Tämän potentiaal

hyödyntäminen on yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja yksityisen ikäihmisen näkökulmasta kannattavaa. Se on myös ennakoivaa ja ehkäisevää vanhustyötä parhaimmillaan. Vapaaehtoisten tukemista ja jopa palkitsemista kannattaa pohtia laajemmin osana sosiaali- ja terveyspalvelujen ja kansalaistoiminnan yhteistyön kehittämistä. Vapaaehtoistyötä tekevät ovat avainasemassa kertomassa, miten vapaaehtoistyötä kannattaa kehittää.

Aijjoos-hankkeessa oli useita suuria kehittämistavoitteita ja -alueita sisällytettynä yhteen hankkeeseen. Yhdessä hankkeessa ei voi kovin montaa tavoite-aluetta kehittää samanaikaisesti. Erityisen haasteellista kehittäminen ja varsinkin juurruttaminen on silloin, kun tavoitteena on alueellisen toimintamallin ja rakenteen kehittäminen. Tämä huomioon ottaen arviointityöstä välittyy kuitenkin kuva ansiokkaasta ja monipuolisesta kehittämistyöstä, johon hankkeella oli myös resurssit. Tulokset vievät ehkäisevää, hyvinvointia tuottavaa vanhustyötä eteenpäin.

Lähteet

Alanen, J., Koponen, M. ja Nevala, M-L. 2013. Aijjoos-hankkeen loppuraportti.

Haarni, I. 2010. Kolmas elämä. Aktiiviset eläkeläiset kaupungissa. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S. ja Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki : Gaudeamus Helsinki University Press (Yliopistopaino)

Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. Sosiaali ja terveysministeriön julkaisuja 2008:3. STM ja Kuntaliitto. Saatavana: http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/ikaantyneet/laatusuositus/Documents/01_ikaahmisten_laatusuositus_2008.pdf

Ikäpoliittinen ohjelma vuosille 2011 – 2015. Kuntayhtymä Kaksineuvoinen. http://www.kaksineuvoinen.fi/webroot/495490/Toimintosivu_2009.aspx?id=1179533

Jansson, A. (toim.) 2012. Ystäväpiiri – yhdessä elämyksiä arkeen. Psykososiaalinen ryhmätoiminta ikäihmisten yksinäisyyden lievittäjänä. Vanhustyön keskusliitto.

Karjalainen, P. 2006. Prosesseja, vaikuttavuutta ja muutosmekanismeja. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä ja V. Karjalainen (toim.) Kehittämistyön risteyskiä. STAKES, 197-214.

Kivipelto, M. 2008. Osallistava ja valtaistava arviointi. johdatus periaatteisiin ja käytäntöihin. Stakesin työpapereita 17/2008. STAKES.

Koivula, A., Palomäki, S-L ja Saarijärvi, A. 2010 ja 2011. Aijjoos-hankkeen väliarviointi I ja II. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö, SONet Botnia.

Koivula, A. ja Palomäki, S-L. 2012. Eettisyys ja taloudellisuus hyvinvointia edistävän työn kehittämisessä. Teoksessa J. Alanen, M. Koponen ja M-L. Nevala (toim.) Yhdessä enemmän hyvinvointia. Aijjoos-hanke.

Kohti parempaa vanhuutta. 2012. Konsensuslausuma. Suomalainen lääkärisseura Duodecim. Suomen Akatemia, saatavana: <http://www.terveysportti.fi/kotisivut/docs/f-271149680/konsensuslausuma20122.pdf> .

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen. Strategia 2010 – 2015, saatavana: http://www.kaksineuvoinen.fi/webroot/495490/Toimintosivu_2009.aspx?id=1179533 .

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystaloudesta. 2012/980. Saatavana: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>.

Nevala, M-L. (2009) Ikäihminen kehittäjänä. Aijjoos-hanke.

Neuvonta- ja palveluverkosto ikääntyneiden hyvinvoinnin edistäjänä. Ikäneuvo-työryhmän muistio. 2009. STM, saatavana: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-9894.pdf .

Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveystalouden strategia. Sosiaali- ja terveystalouden ministeriö. Saatavana: <http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/julkaisu/1550874> .

Terveystalouden kehittäminen. 2010/1326, saatavana: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326> .

Toikko, T. 2008. Hankearviointi: Terveet eväät elämään. SONet BOTNIA.

Toikko, T. ja Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere University Press.

Virtanen, P. 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita.

Äyräväinen, I., Lyyra, T-M., Lintunen, T. ja Rantanen, T. 2012. Vastavuoroisuus ikääntyneiden ihmisten vapaaehtoistyössä apua saaneiden henkilöiden kokemana. Gerontologia 26 (3), 172-182.

LIITE1. Arvioinnin tueksi tehdyt opinnäytetyöt

Tekijä	Opinnäytetyö	Koulutusohjelma
Jylhä, Tiina ja Ulvila, Teija 2011	Ikäihminen ryhmänohjaajana. Ohjaajien ja ryhmäläisten kokemuksia ryhmän toiminnasta	Vanhustyön koulutusohjelma. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, SeAMK
Latvala, Mira ja Lievonen, Henna 2012	Toimiva ikäneuvola ikäihmisten näkökulmasta Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella	Vanhustyön koulutusohjelma, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, SeAMK
Luhtala, Milla-Noora ja Salminen Maria 2010	Ikäihmisen alkoholinkäytön puheeksi ottaminen. IkäHoli – lomakkeen kehittäminen Aijjoos- kumppanuushankkeelle	Vanhustyön koulutusohjelma, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, SeAMK
Mukkala, Heidi 2011	Ikäihminen kehittäjänä mallin ja ennaltaehkäisevän työn juurtuminen. Aijjoos-hankkeen tulokset ja ideat järjestöjen, seurakunnan ja yksityisen sektorin toimijoiden arvioimana	Vanhustyön koulutusohjelma, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, SeAMK
Pennala, Eila 2010	Ikääntyvät ja arjen teknologia. Selvitys Aijjoos-hankkeelle	Vanhustyön koulutusohjelma, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, SeAMK
Urhonen, Anni-Maria 2011	Ennaltaehkäisevä työ arkipäivän työvälineeksi. Työntekijöiden arvioita Aijjoos-hankkeen ideoiden juurtumisesta kotihoitoon	Vanhustyön koulutusohjelma, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, SeAMK

OSA II MALLINNUSTYÖ

Anne Saarijärvi

KEHITTÄMISTYÖN KOKEMUSTEN ARVIOINTIA -arviointiakvaariokeskustelu, hankkeen itsearviointi & mallintajan havainnot

SONet BOTNIA:n toteuttaman työprosessimallinnuksen tavoitteena on ollut tukea Aijjoos-hankkeen kehittämistyötä ja arviointia. Mallinnukseen on käytetty Process Guide -ohjelmaa, joka mahdollistaa hankkeessa määriteltyjen keskeisimpien toiminta- ja työmuotojen yksityiskohtaisen tarkastelun prosessien kehittämisen näkökulmasta. Prosessimallinnuksella on mahdollista kuvata vaiheita, joista tuotoksen aikaansaaminen koostuu, voidaan selvittää missä ja miten työt tehdään, jolloin tunnistetaan esimerkiksi piilossa olevia tiimien välisiä rajapintaongelmia sekä hahmotetaan todellisen toiminnan sisältöä ja pohditaan tehtäville looginen järjestys.

Mallinnustyöskentely Aijjoos-hankkeen toimijoiden kanssa aloitettiin joulukuussa 2008 suunnittelupalaverilla. Mallinnustyöryhmien käynnistäminen ydinprosessien avaamisen ja yhteisen kehittämisen tueksi tapahtui keväällä 2009 hanketiimin toimesta. Aluksi perustettiin hankkeen avaintoimijoista muodostettu alueellinen mallinnustyöryhmä, jolle esiteltiin prosessimallinnuksen ideaa ja tehtyä pohjatyötä. Marraskuulla 2009 esiteltiin jo Kauhavalla mallinnuksen ensimmäinen versio. Tilaisuudessa huomioitiin osiot, joissa oli edetty, mutta tuotiin esille myös solmukohtat, joiden purkamista ja kokoamista eri toimijoiden kautta yhtenäiseksi palapeliksi oli tarpeen jatkaa pienryhmätapaamisissa. Nämä erilliset mallinnustyöryhmät jatkoivat toimintaansa omien aikataulujensa mukaan, ja SONet BOTNIA:n toimesta jatkettiin mallin työstämistä välillisesti hanketiimin toimiessa ryhmien vastuuhenkilöinä. Kehittämisen sykli on koko prosessin ajan edennyt niin, että täydennetyt mallin sisältö ja ulkomuoto on seuraavassa vaiheessa aina testattu työryhmässä. Tätä kautta on päästy vuorovaikutteiseen kehittämistyön toimintatapaan, vaikka mallinnuksen tekninen toteuttaja onkin muutamia yhteisiä kokouksia lukuun ottamatta hoitanut tehtävänsä ”välillisesti”. Tammikuussa 2012 mallinnustyö kuitenkin sovitusti siirrettiin SONet BOTNIAsta testattavaksi ja jatkokehitettäväksi Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueelle, jossa hankkeen ja paikallisten toimijoiden yhteistyönä kehittämistyötä on jatkettu. Mallintamisen avulla on kuvattu hankkeen kehittämistyössä Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueelle luotua Hyvinvointia tukevan vanhustyön mallin kokonaisuutta, joka muodostuu seuraavista osakokonaisuuksista: Hyvinvointia tukevan vanhustyön malli, Ikäihminen kehittäjänä -toimintamalli, Ikäneuvola, Hyvinvointia edistävä kotikäynti, Hyvinvointia tukeva päihdetyö, Hyvinvointia tukeva ryhmätoiminta sekä Vapaaehtoinen auttamyö. Seuraavat työryhmät ovat vastaavasti toimineet Aijjoos-hankkeen mallinnusfoorumeina: Ikäihminen kehittäjänä, Ohjaus ja neuvonta, Hyvinvointia

edistävät kotikäynnit, Hyvinvointia tukeva ryhmätoiminta, Vapaaehtoinen auttamistyö sekä Hyvinvointia tukeva päihdetyö.

SONet BOTNIA toteutti 23.10.2012 Kauhavalla arviointiakvaariokeskustelun (ks. liite 1), johon kaikkien edellä mainittujen mallinnustyöryhmien jäsenet oli kutsuttu hankkeen toimesta. Arviointiakvaario on THL:ssa (ent. Stakesissa) FinSocin kehittämä menetelmä ja toiminnallinen työpaja, jonka toteutus perustuu arviointiesimerkkien käsittelyyn, muiden osallistujien ja vetäjien vuorovaikutteiseen konsultointiin sekä avoimeen keskusteluun. Menetelmässä fasilitaattori vetää keskustelua etukäteen määriteltyjen arviointikysymysten pohjalta ja kirjuri kirjaa osallistujien kommentit. (ks. lisää <https://pilotointi.innokyla.fi/viewpractice.php?id=71>). Aijjoos-hankkeelle sovellettu arviointiakvaario -keskustelu toteutettiin SONet BOTNIA:n Anne Saarijärven ja työpariksi SOS -hankkeesta pyydetyn projektisuunnittelija Maarit Paston toimesta. Tilaisuuden tavoitteena oli paitsi esitellä valmista mallia, myös keskustella siitä, miten ryhmien jäsenet ovat kokeneet työprosessien mallintamisen kehittämistyön muotona ja onko kuvauksissa onnistuttu tavoittamaan mallinnustyöryhmissä pohdittuja sisältöjä. Lisäksi tehtävänä oli pohtia, onko tehty mallinnus jäänyt alueelle elämään sekä vastuutahoja tämän varmistamiseksi ja sisältöjen päivittämiseksi jatkossakin.

Arviointitilaisuuteen osallistui 15 henkilöä, joista valtaosa toimii ikäihmisten palveluissa kuntasektorilla sekä 3.sektorilla. Muutamissa työryhmissä on ammattilaisten lisäksi ollut mukana myös kehittämistyöstä innostuneita ikäihmisiä kokemusasiantuntijoina antamassa oman tärkeän äänensä palvelujen kehittämiseen; viisi heistä oli mukana arviointikeskustelussa. Edellä luetelluista mallinnustyöryhmistä kaikki olivat tapaamisessa edustettuna Hyvinvointia edistävä kotikäynti -työryhmää lukuun ottamatta. Paikalla oli koko Aijjoos-hankkeen tiimi, mutta arviointiakvaariomenetelmän mukaisesti heidän roolinsa oli erilainen ja hanke osallistui vasta akvaarion loppuvaiheessa lyhyesti kommentoiden keskusteluun. Mainittakoon, että hanketiimi on myöhemmin antanut itsearviointinsa samojen kysymysten pohjalta. Seuraavassa on keskustelu- ja kirjallisen aineiston pohjalta koottua yhteenvetoa työskentelyyn osallistuneiden näkemyksistä kehittämistyön eri prosesseihin.

Kokemukset työprosessimallinnuksesta osana kehittämiskokonaisuutta

Ensimmäisellä keskustelukysymyksellä kartoitettiin, *miten työryhmätyöskentelyyn osallistuneet ovat kokeneet työprosessien mallintamisen kehittämistyön tukena Aijjoos-hankkeen kehittämiskokonaisuudessa* ja onko kuvauksissa onnistuttu tavoittamaan sisältöä, joita mallinnustyöryhmässä pohdittiin. Kysymys piti sisällään myös hankkeelle keskeisen osallisuusnäkökulman, tässä kohtaa osallisuuden kokemuksista kehittämisen prosessiin.

Vanhuspalvelujen ammattilaiset ovat pitäneet mallinnusprosesseja pääosin tavoitteellisina ja mielenkiintoisina työskentelytapoina. Käytännönläheisen työskentelyn on koettu antaneen myös uusia ammatillisia työkaluja, laajentaneen ajattelutapaa, selkiyttäneen ja rakentaneen alueellisia toimintoja yhtenäisemmiksi uusiksi kokonaisuuksiksi sekä lisänneen yhteistoimintaa ja monitoimijaista verkostoitumista. Vaikka haasteena toisaalta on ollut mallinnusistuntojen ajoittuminen taukoineen välillä melko pitkälle ajalle, tämä on kuitenkin koettu kehittämisprosessin ja ideoiden kypsyneen kannalta tärkeäksi asiaksi enemmän kuin sitoutumista vähentäväksi tekijäksi. Osa myös kokee mallinnustulosten jääneen elämään nopeasti ja näkyvästi alueella. Osallistujat kuvasivat mallinnuksen kaaria ”tyhjistä valmiiksi” ja ”rönsyistä selkeiksi kokonaisuuksiksi” -mielikuvilla. Ikäihmisistä toiset olivat pitäneet tehtävää alkuun hieman vieraana ja outona, mutta kokemukset mallinnusten valmistuttua ovat myönteisiä ja paperiversiokansion todettiin pitävän sisällään ”lähes kaiken” ideoiden toteutustasolla jo nyt. Hankkeen työskentelytapa on kokemusten perusteella rakentanut hyvää ja yhteen kutsuvaa ilmapiiriä: ikäihmiset ovat pitäneet tärkeänä omaa mukanaoloaan eri vaiheissa - jopa vaikuttamistyössä - olipa sitten kyse mallinnustyöryhmistä tai muusta hankkeen kehittämistoiminnasta, jota lienee välillä ollut vaikeaa erottaa toisistaan. Keskustelussa todettiin mm. seuraavaa ”*nyt mallinnettu runko on valmiina, mutta se on vielä testattava ja eläen läpikäytävä, jotta sisustusta voidaan tarvittaessa muokata omiin tarpeisiin*”. Vaikka hanketiimi toki on oikeutetusti jättänyt jälkensä sisältöihin, on toimintaperiaatteena ollut se, että päivitettyt mallit on aina viety tuoreeltaan kommentoitavaksi alueellisille vastuutyöryhmille täydentämistä ja muita toimia varten.

Mallinnusprosessi eri osioineen on hankkeen taholta koettu kehittämiskokonaisuuden kannalta merkittävänä toimintamuotona, joka on mm. konkretisoinut ja selkiyttänyt kehittämistyötä sekä sitouttanut siihen toimijoita (ml. ikäihmiset). Hankkeen näkemysten perusteella mallinnustyökalun soveltamisen kehittämistoimintaan on todettu sopivalla tavalla myös etäännyttäneen ja samalla kirkastaneen oleellisia sisältöjä, joskin tuoneen muassaan myös odottamattomia, mutta tärkeitä kehittämistyön sivuspiraaleja yhteisen käsittelyn kohteiksi (mm. Ikäihminen kehittäjänä ja Päihdetyön malli). Toisaalta mallinnustyöskentelyn hitaat syklit ja joidenkin mallinnustyöryhmien vaihteleva sitoutuminen toimintaan (taustalla mm. erilaista otetta vaatineet sisällöt) ovat välillä haastaneet hanketiimiä, jonka itsekkin oli ajoittain vaikea löytää aikaa tähän työskentelyyn. Vaikka hankkeen työntekijät ovat nyt jälkikäteen pohtineet omien mallinnuslisenssien hankkimisen ja itse tehdyn mallintamisen merkitystä ”on line”-tyyppisesti, SONet BOTNIA:n osuus mallinnustoiminnan ulkopuolisena koordinoijana on koettu merkitykselliseksi. Kuten ammattilaiset ja kokemusasiantuntijatkin totesivat keskustelussa, myös hanketiimi näkee ”prosessien venymisen” lähinnä positiivisesti kypsyttäneen

kehittämistyön etenemistä. Mallinnuksen todetaan muokanneen ilmaisuja ja toimineen ajantasaisena juurrutustyökaluna hankkeen elinkaaren edetessä (mm. yhteys Ikäpoliittisen ohjelman valmisteluun). Lisäksi mallinnustoiminta on tuonut paitsi näkyvyyttä kehittämistyölle, myös uusia yhteistyöavauksia, laajoja verkostoja ja toimijoita saman pöydän äärelle edelleen yhteistä työtä jatkamaan. Hanketiimin itsearvioinnissa korostui kuitenkin se, että ikäihmisiä olisi voitu ottaa vielä enemmän mukaan mallinnustyöryhmiin kokemusasiantuntijoiksi.

Ajatuksia kehittämistyön onnistumisesta ja tulosten jalkauttamisesta

Toisella kysymyksellä selvitettiin *osallistujien näkemyksiä laajemmin kehittämistyön onnistumisesta, tulosten siirtymisestä ja juurruttamisesta* Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella. Tässä yhteydessä osallistujat pohtivat sitä, onko mallinnus jäänyt elämään työntekijöiden työkäytäntöihin/ muiden toimijoiden käyttöön ja miten/ kenen toimesta he arvioisivat tässä parhaiten jatkossa onnistuttavan eli samalla oli mahdollisuus esittää omia kehittämisehdotuksia.

Hanketta pidetään keskustelujen perusteella monin paikoin varsin onnistuneena. Ikäihmiset totesivat arviointikeskustelussa hankkeen saaneen ihmisiä liikkeelle kylätaloille kerhoihin ym. toimintaan ja työskentelyn tulosten monelta osin olevan kylissä näin jo näkyvissä. Mm. kuljetustuet koettiin merkityksellisenä kannustimena osallistumiselle, samoin kuin henkilökohtaiset kutsut. Toisaalta he suhtautuivat hieman kriittisesti oman ikäluokkansa osallistumisaktiivisuuteen, joka olisi voinut olla vielä tuntuvampaa. Myös vetäjäpula huolestuttaa nyt hankkeen päättyessä, mikäli mm. vanhusaktiivien toimintaa ei alueilla tueta. Ikäihmiset kokevat, että jatkossa tulosten levittämistä ja tiedottamista tulisi lisätä paitsi Ikäneuvolan toimesta, myös ”puskaradion” ja alueradion sekä lehtien kautta, sillä nettiä harvoilla on käytössä. Hyvänä kehittämisideana nostettiin esiin myös kansalaisopisto, johon hankkeessa tehtyä kehittämistoimintaa voitaisiin ”ujuttaa”.

Aijjoos-hankkeen yhteistyötahojen kokemusten perusteella mallinnuksen avulla hyvien käytäntöjen julkijakamisen mahdollisuus on avautunut toimijoille jo kehittämisprosessin aikana. Tämä on mahdollistanut paitsi toimijoiden osallistumisen kehittämistyöhön, myöhemmässä vaiheessa prosessia eli erityisesti vuoden 2012 aikana mallinnuksen siirryttyä alueelle testattavaksi, myös työhön opastuksen ja kehittämistyön jalkauttamisen kuntayhtymän alueelle.

Aijjoos-hanke pitää itsearvioinnin perusteella mallinnusta hankkeen kehittämiskokonaisuuden hyvänä tuotoksena ja sen leviämistä verkon kautta tämänhetkisen kiinnostuksen perusteella laajallekin täysin mahdollisena. Mallinnus materiaaleineen tulee toimimaan arvioiden perusteella ammattilaisille hyvänä

perehdytystyökaluna Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella. Toisaalta jo tehdystä vastuutahojen määrittämisestä huolimatta myös kentällä silti pelätään, sujuuko mm. päivittäminen jatkossa arkityön paineissa aina sovitusti. Sekä ammattilaisten että hankkeen näkemyksissä korostuukin se, että jatkossa mallinnustyöryhmien jo päätyttyä tarvittaneen yhä erityistä laajempaa foorumia esimerkiksi muutaman kerran vuodessa päivittämään sisältöjä ja tiedottamaan niistä. Hanke toivoo myös, että kuntayhtymä jatkossa panostaisi Ikäneuvolan oman mallinnuslisenssin hankkimiseen, jotta sisältöjen päivittäminen turvataisiin ja työkalu jäisi oikeasti elämään ja hyödyntämään ikäihmisten palvelujen sujumista alueella. Toisaalta pohdittavaksi tulee hyödyttääkö mallinnuksen verkkoversio ikäihmisiä: Vaikka netin käyttö (osin ehkä myös hankkeen myötä) on tullut tutummaksi, tulee siihen yhä rohkaista/opastaa ikäihmisiä esimerkiksi kerhotoimintojen yhteydessä. Keskusteluun osallistui joitakin toimijoita, joilla oli sekä ammattilais- että omaistaustaa ja mallinnuksen kautta kuvatuista tuloksista tiedottaminen myös omaisverkostoille nousi keskustelussa hieman esiin.

Visioita ja näkemyksiä jatkoon

Viimeisellä kysymyksellä kehittämistyöhön osallistuneita pyydettiin pohtimaan vielä tarkemmin visiota siitä, *mitä jää elämään hankkeen jälkeen ja miten tämän parhaiten turvataisiin*. Samalla kartoitettiin myös keskustelijoiden näkemyksiä vastuutahoista ja foorumeista mallinnusten päivittämisen, mutta myös laajemmin alueen vanhuspalvelujen kehittämisen suhteen hankkeen päätyttyä.

Hankkeen satsaamista näkyvään tiedottamiseen ja juurruttamiseen koko sen elinkaaren aikana pidetään hyvänä asiana, mutta jatko ja kehitettyjen sisältöjen elämään jääminen huolettavat hankkeen päättyessä. Erityisesti ikäihminen kehittäjänä -malli nousi ammattilaisten keskuudessa huomionarvoiseksi sisällöksi, joka tulee muistaa palvelurakenteita jatkossakin kehitettäessä. Myös ryhmäkalenteria pidetään mainiona jo elämään jääneenä kehittämistyön uutuuksena. Keskustelun perusteella Ikäneuvola kohtaan asetetaan monia odotuksia tulevaisuudessa sekä kehittämistyön juurruttamisessa että päivittämisessä; osaa toiveista pidetään melko helppoina toteuttaa, mutta haasteita löytynee kommenttien perusteella erityisesti terveydenhuollon suunnasta. Ikäneuvolan tiedote ja mallinnuksen paperiversio yhdessä tarjoavat osallistujien mukaan mallien elämiseen hyvän mahdollisuuden. Myös mallinnuksen verkkoversiota odotetaan, koska sen tiedetään sisältävän valtavasti lomake ym. materiaaleja ja hyödyttävän näin ollen myös ylisektoraaalista yhteistyötä.

Kaiken kaikkiaan voidaan yhteenvedona todeta, että mallinnustyöskentely on koettu pääsääntöisesti tarkoituksenmukaisena ja varsin osallistavana kehittämistyön muotona ja

sen merkitys hankkeen näkyvyydelle on koettu suureksi. Haasteeksi keskustelujen perusteella nousee, miten turvataan kehitystyössä tuotettujen prosessien jatkuminen ja päivittäminen hankkeen päätyttyä arkityössä. Toisaalta useat toimijat pitävät yhteisten mallinnusprosessien tuotteiden esilläpitoa ja avaamista omassa työssä jo nyt varsin luontevina - erityisesti tukihenkilötoiminnassa ja muussa vapaaehtoistyössä unohtamatta ns. kehittäjäasiakastoimintaa.

Mallintajan pohdintaa arvioinnin näkökulmasta

Hanke on itse arvioinut SONet BOTNIA:n fasilitaattori (=puolueeton tilannejohtaja) rooliksi nimeämänsä panoksen hankkeen kehittämisprosesseissa merkitykselliseksi. Myös mallintajan näkökulmasta pitkä prosessi on ollut mielenkiintoinen ja tarjonnut omalta osaltaan tärkeän ikkunan ikäihmisten palvelujen käytännön kehittämistyön arkeen. Alueellisen mallinnuksen suhteuttaminen muun kansallisen kehittämistyön kirjoon ja ajassa eteneviin muutoksiin, on ehkä osaamiskeskuksen toimijan näkökulmasta ollut tärkein ja oleellisin anti hankkeelle prosessimallintamisen teknisen toteutuksen ja kehittämistyön yleisen tukemisen ohessa. Ehkä hanke olisi vielä enemmän ja näkyvämmiin taustoittaen voinut tässä kohtaa huomioida myös lähialueilla ja maakunnassa jo tehtyä kehittämistyötä, joka paikoittain kuitenkin toimi selvästi kehittämistyön moottorina ja esikuvana myös Kaksineuvoisen suuntaan nyt tosin toki Aijjoos-hankkeen soveltamana, päivittämänä ja benchmarkkaamana eli parastamana. Keskustelujen perusteella hanke on koonnut päivittäen yhteen toimiviksi työkäytännöiksi myös omalla alueellaan kunnissa monesti jo pitkään erillisinä toimivia hyviä käytäntöjä ja tehtyä työtä, joka asiana helposti saatetaan unohtaa koosteissa ja yhteenvedoissa.

Mallinnustyöryhmien kehittämistyön prosessien tarkempi arviointi välillisestä roolista käsin on haasteellinen tehtävä senkin vuoksi, että järjestettyyn arviointikeskusteluun osallistui kuitenkin melko pieni joukko työskentelyyn osallistuneita. Työryhmien istunnot on kuitenkin hankkeen toimesta dokumentoitu hyvin ja niistä sekä mallinnusistuntojen keskusteluista on ollut pääteltävissä monessa kohtaa myös toimijoiden omien kokemusten ”laajempi ääni”. Tulee muistaa, että mallinnusprosesseissa yhteinen kuljettu matka on usein merkityksellisempi kuin lopputuotos. Vaikka kaikki työ ei ehkä ole ollutkaan hankkeen omaa uudistuotantoa, eikä kaikkia kehittämistyön toimijoita välttämättä ole tavoitettu hankkeen sisällöissä kovin tuntuvasti, voidaan sen roolia tehdyn työn kokoajana pitää tässä suhteessa merkityksellisenä. Samoin tietyn ikäihmisten aktiivijoukon osallistaminen kehittämistyöhön erilaisten toiminnallisten käytäntöjen kautta on koettu toimijoiden kannalta tärkeäksi ja uudentyypiseksi kehittämisen tavaksi. Erityisesti tässä kohtaa Aijjoos-hankkeen moniammatillista osaamistaan hyödyntänyt tiimi ansaitsee erityismaininnan.

Seuraavissa liitteissä on esitetty arviointiakvaariokeskustelun kysymykset sekä kuvina kaksi mallinnusta, jotka sekä toimijoiden että hankkeen keskusteluissa ovat nousseet kehittämiskokonaisuudesta keskeisiksi osiksi ikäihmisten palveluja kuvattaessa. Koko mallinnus on löydettävissä Kuntayhtymä Kaksineuvoisen sivuilta osoitteesta http://www.kaksineuvoinen.fi/WebRoot/495490/Vanhustyomalli/subprocessdetails_3.html.

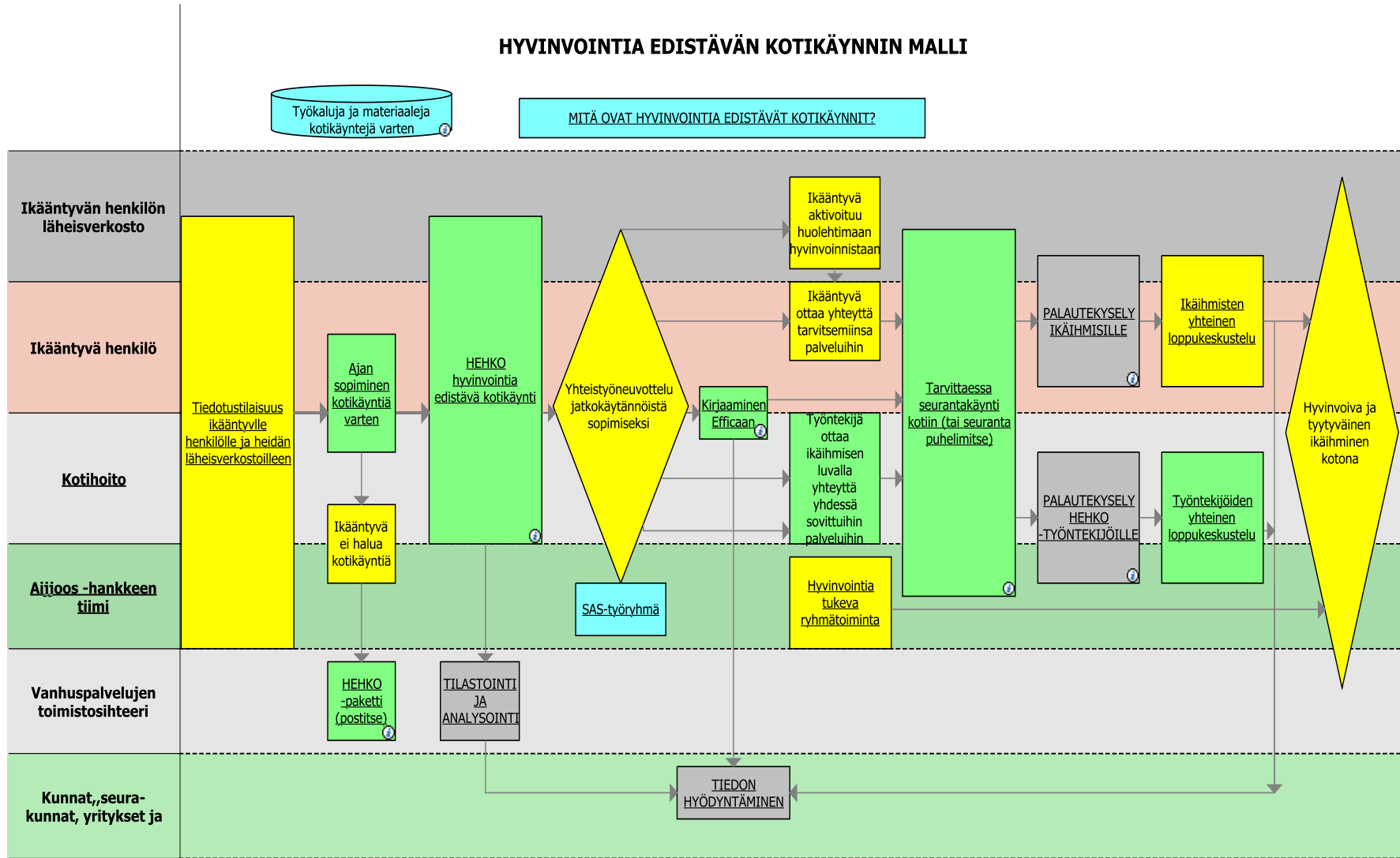
LIITE 1**Aijjoos-arviointiakvaarion arviointikysymykset Kauhava 23.10.12:**

1. Miten olet kokenut työprosessien mallintamisen kehittämistyön tukena Aijjoos-hankkeen kehittämiskokonaisuudessa? Onko kuvauksissa onnistuttu tavoittamaan sisältöä, joita mallinnustyöryhmässä pohdittiin?
2. Miten hankkeen toiminta on näyttäytynyt omalla alueellasi? Miten kehittämistyön tuloksia on tähän mennessä mielestäsi onnistuttu siirtämään ja juurruttamaan Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueelle? Onko mallinnus jäänyt elämään (esimerkiksi esimiesten ja työntekijöiden käytössä)? Miten siinä onnistuttaisiin mielestäsi parhaiten hankkeen jälkeen ja kenen toimesta?
3. Visio, mitä ja miten jää elämään hankkeen jälkeen? Ovatko vastuutahot ja muut foorumit mielestäsi selvillä? Muuta kommentoitavaa?

LIITE 2

HYVINVOINTIA EDISTÄVÄN KOTIKÄYNNIN MALLI

LIITE 3

VAPAAEHTOINEN AUTTAMISTYÖ:

